

SAMOSTALNOST KROZ IGRU I KREATIVNA RJEŠENJA: DJEČJE STRATEGIJE U SVAKODNEVNIM IZAZOVIMA

ANITA TOT

Doktorandica, Doktorski studij Obrazovne znanosti i perspektive obrazovanja, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Sveučilište J.J.Strossmayera u Osijeku, Hrvatska
aniitatot@gmail.com

Sažetak

Rad se temelji na akcijskom istraživanju provedenom u dječjem vrtiću s ciljem poticanja samostalnosti djece predškolske dobi u svakodnevnim aktivnostima kao što su oblačenje i vezanje vezica. Istraživački fokus bio je usmjeren na prepoznavanje dječjih strategija u rješavanju praktičnih izazova, s naglaskom na igru i kreativne pristupe kao ključne elemente razvoja. Korištenjem metoda kvalitativnog praćenja, dokumentiranja i reflektivne analize, istraživanje je pratilo kako djeca samoinicijativno pronalaze rješenja kroz simboličku i funkcionalnu igru, međusobno pomaganje te izražavanje kroz kreativne izražajne oblike. Posebna pozornost posvećena je ulozi odgojitelja u stvaranju poticajnog i fleksibilnog okruženja, kao i značaj suradnje s roditeljima. Akcijsko istraživanje potvrđuje važnost integracije igre i kreativnih metoda u razvoj dječje samostalnosti, te ukazuje na potrebu za kontinuiranom edukacijom i podrškom odraslima u prepoznavanju dječjih potencijala u svakodnevnim kontekstima.

Ključne riječi: akcijsko istraživanje, igra, kreativnost, predškolska dob, samostalnost

1. Uvod

Razvoj dječje samostalnosti jedan je od ključnih ciljeva ranog i predškolskog odgoja jer podupire cjeloživotno učenje, osjećaj kompetentnosti i preuzimanje odgovornosti za vlastito djelovanje. U predškolskoj dobi samostalnost se najjasnije očituje u svakodnevnim, djetetu smislenim aktivnostima praktičnog života - oblačenju i svlačenju, obuvanju te vezanju vezica - koje istodobno aktiviraju motoričke, kognitivne i socioemocionalne procese (Čudina Obradović, 2008; Petrović-Sočo, 2009). Uloga odgojitelja pritom je stvaranje poticajnog, fleksibilnog i djetetu dostupnog okruženja, kao i pravodobno pružanje podrške koja ne zamjenjuje djetetovo djelovanje (NOK, 2011; Moss, 2013). Unatoč formalnom prihvaćanju važnosti samostalnosti, u praksi se uočava nerazmjer između djetetovih potencijala i stvarnih prilika za samostalno djelovanje. Djeca pri dolasku i odlasku iz dječjeg vrtića često ovise o pomoći odraslih, dok u skupnim situacijama poput pripreme za boravak na otvorenom, pokazuju znatno veću razinu samostalnosti. Takav paradoks upućuje na utjecaj roditeljskih obrazaca i organizacijske „užurbanosti“, ali i na (ne)dovoljnu sustavnost vrtićkih poticaja i očekivanja u svakodnevnim prijelazima.

Istraživački jaz očituje se u nedostatku detaljno dokumentiranih primjera kako integracija igre, kreativnih pristupa i promijenjene organizacije prostora/vremena konkretno utječe na razvoj navedenih vještina samostalnosti. Iako literatura snažno naglašava dijete kao aktivnog sudionika učenja te partnersku ulogu odraslih (Mlinarević, 2022), manje je radova koji na razini mikro-praksi prikazuju koje aktivnosti i koje odgojiteljske strategije najviše pridonose prijenosu vještina iz vrtićkog u obiteljski kontekst. Polazeći od navedenog, cilj ovog akcijskog istraživanja jest ispitati razinu samostalnosti djece predškolske dobi u aktivnostima oblačenja/svlačenja, obuvanja i vezanja vezica te osmišljavanjem i

primjenom ciljano planiranih poticaja (igra, vizualni podsjetnici, prilagodbe prostora i ritma, vršnjačko modeliranje) unaprijediti dječju samostalnost u vrtićkom svakodnevnom životu. Posebna se pozornost posvećuje ulozi odgojitelja u organizaciji poticajnog okruženja i praksi „minimalno dovoljne“ podrške, kao i partnerskoj suradnji s roditeljima. Očekivanje je da će sustavna integracija igre i kreativnih strategija, uz prilagodbe okruženja i dosljednu odgojiteljsku podršku, dovesti do mjerljivog napretka u samostalnom obavljanju navedenih aktivnosti te do vidljivijeg prijenosa vještina iz vrtića u obiteljski kontekst.

2. Teorijski okvir

2.1. Razumijevanje dječje samostalnosti

Samostalnost se u literaturi definira kao sposobnost djeteta da samostalno preuzme inicijativu, donosi odluke i izvršava aktivnosti primjereno dobi, uz minimalnu podršku odraslih (Slunjski, 2013). Ona nije samo tehnička vještina obavljanja zadatka, već predstavlja temelj razvoja osjećaja kompetentnosti, samoregulacije i ustrajnosti (Čudina Obradović, 2008; Petrović-Sočo, 2009). Samostalnost je važan preduvjet za uspješno uključivanje djeteta u školu jer potiče odgovornost, povjerenje u vlastite sposobnosti i sposobnost suočavanja s izazovima. Prema humanističko-razvojnim koncepcijama ranog i predškolskog odgoja, dijete je aktivan sudionik vlastitog učenja, a odrasli su partneri koji stvaraju poticajno i fleksibilno okruženje za razvoj te kompetencije (Mlinarević, 2022). Kroz svakodnevne aktivnosti praktičnog života dijete uči planirati korake, koncentrirati se, rješavati probleme i ustrajati unatoč neuspjehu (Sugden i Wade, 2019). Stoga samostalnost treba promatrati kao proces koji uključuje motorički, kognitivni, emocionalni i socijalni razvoj.

2.2. Uloga okruženja i odraslih u razvoju samostalnosti

Prostor i materijali imaju ključnu ulogu u poticanju dječje samostalnosti. Organiziran i djetetu dostupan prostor omogućuje slobodu izbora, planiranje aktivnosti i iskustvo učenja kroz pokušaj i pogrešku (Slunjski, 2008; Palekčić, 2015; Vujičić i sur., 2016). Odgojitelj pritom djeluje kao promatrač i podrška, a ne kao izvršitelj djetetovih zadataka (Višnjić-Jevtić i Bogatić, 2024). Sustavnim promatranjem i refleksijom odgojitelj prepoznaje napredak, ali i trenutke kada dijete treba dodatnu podršku ili ohrabrenje. Roditelji i odgojitelji zajedno stvaraju kontekst u kojem dijete uči o vlastitim mogućnostima i granicama. Roditelji koji pretjerano štite dijete i preuzimaju njegove obveze nesvjesno potiču ovisnost i nesigurnost (Cerino, 2021; Linkiewich i sur., 2021). S druge strane, roditelji koji potiču pokušaj, dopuštaju pogreške i pružaju podršku razvijaju djetetovo samopouzdanje i ustrajnost (Slunjski, 2013; Rohmalimna i sur., 2020; Kamaruddin i sur., 2023). Odgojitelj u dječjem vrtiću kroz partnerski odnos s roditeljima može utjecati na osvještavanje važnosti dječje samostalnosti i promjenu roditeljskih obrazaca. Odgojitelji kroz planiranje dnevnog ritma, organizaciju garderobe i izbor aktivnosti mogu stvarati okolnosti u kojima dijete ima dovoljno vremena, prostora i prilika za pokušaj. Takav pristup omogućuje razvoj samoregulacije, ustrajnosti i osjećaja uspjeha.

2.3. Akcijsko istraživanje kao okvir profesionalne refleksije

Akcijsko istraživanje omogućuje odgojitelju da kroz promatranje, refleksiju i zajedničko djelovanje unapređuje vlastitu praksu (Slunjski i sur., 2006). Ono povezuje teoriju i praksu, a promjene koje proizlaze iz stvarnih potreba djece postaju dio profesionalnog razvoja (Fatović, 2016). Prema Mlinarević i Vekić-Kljaić (2025), suvremeni odgojitelj uči tijekom cijelog života kako bi stekao relevantna znanja i kompetencije za pedagoški rad. Akcijsko istraživanje stoga nije samo metoda, nego i oblik profesionalne kulture koja se temelji na refleksiji, otvorenosti i kontinuiranom učenju iz prakse. U kontekstu predškolskog odgoja, ovaj pristup omogućuje prepoznavanje potreba djece i prilagođavanje aktivnosti stvarnim situacijama u vrtiću. U ovom se radu akcijsko istraživanje koristi kao proces zajedničkog učenja djece i odraslih, u kojem se promjene u praksi temelje na opažanju, analizi i refleksiji stvarnih potreba djece. Takav pristup omogućuje praćenje učinka poticaja na razvoj dječje samostalnosti, kao i razumijevanje uloge igre i kreativnih metoda u tom procesu.

2.4. *Konceptualni okvir istraživanja*

U teorijskom okviru istraživanja naglašava se povezanost četiri ključna elementa razvoja samostalnosti:

- Dijete - aktivni sudionik vlastitog učenja i razvoja kompetencija,
- Odgojitelj - reflektivni promatrač i podrška koji osigurava minimalno potrebnu pomoć,
- Roditelj - partner u poticanju samostalnosti i model ponašanja u obiteljskom kontekstu,
- Okruženje - fizički i emocionalni kontekst koji potiče inicijativu, izbor i odgovornost.

Ovi elementi čine dinamičan sustav međusobnih odnosa koji zajedno oblikuju uvjete za razvoj samostalnosti. U skladu s humanističko-razvojnim pristupom, pretpostavlja se da promjene u organizaciji okruženja i ulogama odraslih dovode do veće dječje inicijative i samostalnosti u obavljanju svakodnevnih zadataka. Polazeći od prikazanih teorijskih polazišta, istraživanje se usmjerava na ispitivanje konkretnih dječjih strategija i odgojiteljskih postupaka koji potiču razvoj samostalnosti u svakodnevnim aktivnostima, čime se stvara poveznica između teorije i praktične metodologije akcijskog istraživanja.

3. Metodologija

3.1. *Problem i kontekst istraživanja*

Polazišna točka istraživanja bila je uočena nesamostalnost djece predškolske dobi u obavljanju osnovnih aktivnosti praktičnog života - oblačenju, svlačenju, obuvanju i vezanju vezica. Iako djeca u skupnim situacijama često pokazuju veću samostalnost, u svakodnevnim rutinama pri dolasku i odlasku iz dječjeg vrtića roditelji i dalje preuzimaju većinu aktivnosti. Postavlja se pitanje je li dijete doista nesamostalno ili je ta nesamostalnost posljedica roditeljskih obrazaca ponašanja i organizacijske užurbanosti. Cilj istraživanja bio je potaknuti razvoj dječje samostalnosti u navedenim aktivnostima te prepoznati učinak ciljano planiranih poticaja (igra, vizualni podsjetnici, prostorne prilagodbe, vršnjačko modeliranje) na povećanje razine samostalnosti. Dodatno, istraživanje je imalo za cilj razumjeti ulogu roditelja i odgojitelja u tom procesu te način na koji njihovo ponašanje i organizacija vremena utječu na djetetovu inicijativu.

3.2. *Istraživački problemi*

Istraživanje je vođeno sljedećim problemima:

- IP1: Koje vrste aktivnosti u vrtićkoj skupini i/ili obitelji najbolje potiču razvoj samostalnosti u oblačenju, obuvanju i vezanju vezica?
- IP2: Koliki je učinak strukturirane i slobodne igre na razvoj samostalnosti u navedenim aktivnostima?
- IP3: Kakav značaj imaju roditeljski obrasci i organizacija dolaska/odlaska iz vrtića za dječju samostalnost?
- IP4: Koliki je značaj organizacijske užurbanosti i roditeljskog posredovanja na razvoj dječje samostalnosti?

3.3. *Sudionici i kontekst provedbe*

Istraživanje je provedeno u dva dječja vrtića smještena u istočnom dijelu Slavonije, u matičnom i područnom objektu iste ustanove. Matični vrtić provodi cjelodnevni (10-satni) program, dok područni objekt provodi 5-satni program. U istraživanju je sudjelovalo ukupno 22 djece predškolske dobi (19 iz matičnog i 3 iz područnog vrtića) te četiri odgojiteljice slične životne dobi i radnog staža. Jedna od odgojiteljica imala je ulogu kritičkog prijatelja čija je zadaća bila objektivno praćenje, davanje povratnih informacija i poticanje reflektivnog promišljanja prakse. Zbog potrebe za suradnjom i zajedničkim promatranjem, djeca iz područnog vrtića privremeno su pohađala program u matičnom objektu. Time je omogućena zajednička provedba aktivnosti i kontinuirana podrška svih sudionika. U provedbi su dodatno sudjelovali ravnateljica vrtića, kolege iz drugih skupina i stručni suradnici.

3.4. Istraživački pristup i metode

Istraživanje je provedeno kao akcijsko istraživanje, koje se temelji na ciklusu planiranja, djelovanja, promatranja i refleksije. Odgojitelji su aktivno sudjelovali u svim fazama, bilježeći promjene i zajednički analizirajući učinke aktivnosti. Korištene metode i tehnike prikupljanja podataka:

Sudjelujuće promatranje - praćenje dječjeg ponašanja i reakcija u svakodnevnim situacijama,
 Refleksivni dnevnik - bilježenje zapažanja, dječjih izjava, reakcija roditelja i refleksija odgojitelja,
 Pedagoška dokumentacija - analiza postojećih bilješki, planova rada i razvojnih procjena,
 Fotografije i kratki videozapisi - vizualna dokumentacija dječjih aktivnosti i napretka (bez identifikacijskih podataka),

Grupni refleksivni razgovori - zajednička analiza iskustava odgojitelja i kritičkog prijatelja.

Podaci su analizirani kvalitativno, tematskim pristupom. Zabilješke i refleksije kategorizirane su prema temama: (1) razina samostalnosti, (2) vrste podrške, (3) učinak prostora i organizacije, (4) emocionalne reakcije djece, (5) roditeljski utjecaji. Promjene su praćene kroz usporedbe inicijalnog i završnog stanja te kroz bilježenje broja djece koja samostalno izvode pojedinu aktivnost.

3.5. Etika istraživanja

Roditelji su prije početka istraživanja bili informirani o ciljevima, svrsi i načinu provedbe. Sudjelovanje je bilo dobrovoljno, uz pisani pristanak roditelja. Svi podaci prikupljeni su anonimno, a fotografije i videozapisi korišteni su isključivo u istraživačke svrhe, bez otkrivanja identiteta djece.

3.6. Ograničenja istraživanja

Ograničenja istraživanja odnose se na mali uzorak sudionika i kratko vremensko trajanje aktivnosti (dva tjedna), što smanjuje mogućnost generalizacije rezultata. Također, rezultati su specifični za kontekst određene ustanove i kulture roditeljskog ponašanja. Ipak, istraživanje pruža vrijedan uvid u konkretne prakse i strategije koje se mogu prilagoditi u drugim odgojnim sredinama.

4. Rezultati i rasprava

Analiza postojećeg stanja provedena je kroz sustavno promatranje djece u svakodnevnim situacijama te procjenjivanje razine njihove samostalnosti u oblačenju, svlačenju, obuvanju i drugim aktivnostima praktičnog života. Posebna pažnja bila je usmjerena na razlike u ponašanju djece tijekom dolaska i odlaska iz dječjeg vrtića te prilikom pripreme za boravak na otvorenom. Uz promatranje djece, provedena je i procjena odgojiteljskih kompetencija u području poticanja dječje samostalnosti kroz organizaciju i planiranje dnevnih aktivnosti. Kao dodatni izvor podataka korištena je analiza pedagoške dokumentacije iz prethodnih razdoblja (zabilješke, tjedni i mjesečni planovi rada, bilješke o razvoju djece), čime se omogućio uvid u kontinuitet praćenja i poticanja samostalnosti. Podaci su prikupljeni i putem refleksivnog dnevnika istraživača, u kojem su odgojitelji bilježili svoja opažanja, zapažanja djece, reakcije roditelja te osobne refleksije o tijeku i učincima provedenih aktivnosti. Proces je dodatno dokumentiran fotografijama i kratkim videozapisima koji su služili kao vizualni prikaz dječjih aktivnosti i napretka tijekom istraživanja. Zbog dubljeg razumijevanja prakse i međusobne podrške, proveden je i grupni refleksivni razgovor s odgojiteljima uključenima u istraživanje, uključujući i kritičkog prijatelja, s ciljem zajedničke analize postignuća, izazova i mogućnosti daljnjeg unaprjeđenja rada.

Istraživanje se odvijalo kroz dvije međusobno povezane faze: planiranje i provedbu te praćenje i refleksiju. Svaka faza uključivala je promatranje, prikupljanje i analizu podataka te promišljanje o promjenama u praksi i razini dječje samostalnosti.

4.1. Analiza postojećeg stanja

Neposrednim uvidom u svakodnevnu praksu u skupini zapaženo je kako djeca u dobi od šest do sedam godina pokazuju različite razine samostalnosti u osnovnim životno-praktičnim aktivnostima poput obuvanja i izuvanja obuće, zakopčavanja i otkopčavanja jakni te vezanja vezica. Tijekom promatranja uočeno je da značajan broj djece još uvijek traži pomoć odgojitelja u navedenim situacijama, osobito u prijelazima iz unutarnjih u vanjske prostore dječjeg vrtića. U prostoriji skupine i garderobi primijećeno je kako materijalni uvjeti nisu u potpunosti prilagođeni poticanju samostalnosti djece. Police i vješalice nalaze se na različitim visinama, određeni broj djece ne može samostalno dohvatiti svoje stvari, a obuća i jakne često su neorganizirano posložene, što otežava samostalno

snalaženje. Nadalje, tijekom dnevnog ritma primijećeno je da se odgojitelji zbog vremenskog pritiska i velikog broja djece često uključuju u postupke oblačenja i svlačenja, preuzimajući na sebe aktivnosti koje bi dijete, uz malo više vremena i poticaja, moglo pokušati samo obaviti.

U razgovoru s odgojiteljima i analizom pedagoške dokumentacije vidljivo je kako se samostalnost djece prepoznaje kao važan element razvoja, no ne postoji jasno planiran i sustavno praćen pristup poticanju tih vještina. Odgojitelji ističu kako bi voljeli više raditi na poticanju dječje samostalnosti, ali kao prepreke navode vremenska ograničenja, organizaciju prostora i brigu roditelja koji često inzistiraju na „pomoći“ djeci kako bi se ubrzao proces pripreme za izlazak ili obrok. Tijekom opažanja također je uočeno kako djeca često međusobno pomažu jedni drugima. Primjerice, primijećeno je kako djeca koja su već usvojila određene vještine, poput vezanja vezica ili zakopčavanja patenta, spontano pomažu vršnjacima koji se u tim aktivnostima još nesigurno snalaze, što upućuje na prirodnu sklonost suradnji i učenju kroz model. Međutim, takve su situacije najčešće spontane i nisu sustavno planirane niti dokumentirane u odgojnoj praksi. Sve navedeno ukazuje na potrebu za promišljanjem i osmišljavanjem niza aktivnosti kojima bi se sustavno poticala samostalnost djece u svakodnevnim situacijama, uz stvaranje okruženja koje omogućuje djeci dovoljno vremena, prostora i podrške za vježbanje ovih važnih životnih vještina.

4.2. Prva faza

Polje djelovanja prve faze obuhvatilo je osvještavanje važnosti razvoja dječje samostalnosti u svakodnevnim rutinskim aktivnostima, ponajprije u obuvanju i razlikovanju lijevog i desnog, vezanju vezica te zakopčavanju gumba i patentnog zatvarača. U središtu promišljanja bila je uloga odgojitelja, organizacija prostora te dostupnost materijala koji djetetu omogućuju pokušaje, ustrajnost i uspjeh uz podršku odrasle osobe, a ne uz njezinu zamjenu. Kroz niz zajedničkih refleksija s matičnim odgojiteljicama problematizirani su dnevni ritam, garderoba i didaktički resursi kako bi se djeci osiguralo više vremena i prilika za vježbanje navedenih vještina u mirnom i sigurnom okruženju.

Istraživač je sudjelujućim promatranjem vodio dnevnik praćenja te je inicijalno stanje dokumentirao fotografijama i kratkim bilješkama. Uočen je manji broj djece s izraženijim teškoćama u orijentaciji lijevo - desno i odabiru odgovarajuće obuće po nozi, kao i niska ustrajnost kod dijela djece pri pokušajima vezanja vezica. U prvoj zajedničkoj refleksiji predstavljena su zapažanja i pokrenuta rasprava o tome u kojim područjima je opravdano očekivati promjenu: prilagodba garderobe i vizualnih podsjetnika, jasnije postavljanje očekivanja u prijelazima iz unutarnjeg u vanjski prostor, uvođenje „mikropoticaja“ tijekom dana te sustavnije bilježenje dječjih pokušaja i reakcija odraslih. Odgojiteljice su istaknule kako su svjesne važnosti dječje samostalnosti, ali u praksi nerijetko preuzimaju radnju zbog vremenskog pritiska ili straha od roditeljskih primjedbi. Zajednički je dogovoreno da se u sljedećem razdoblju osmisle kratke motivirajuće aktivnosti, da se prostor minimalno, ali funkcionalno prilagodi (primjerice vidljive oznake i predlošci u garderobi) te da se svaki djetetov pokušaj bilježi, uz kratku refleksiju o odgojiteljskoj reakciji.

4.3. Druga faza - Proces ostvarivanja promjena

U razdoblju od dva tjedna uveden je niz ciljano planiranih aktivnosti s ciljem poticanja samostalnosti, uz trajnu podršku od strane matičnih odgojiteljica. Vodilje su bile osiguravanje mirnog i sigurnog okruženja, praćenje interesa djece, kratke i jasne upute te vidljiv i djetetu smislen napredak. Na početku je provedeno nekoliko tjelesnih i glazbenih poticaja usmjerenih orijentaciji u prostoru - izvođenje pokreta na verbalne upute te pjesma „Hoki poki“. U tom su se dijelu kod troje djece pokazale stabilne poteškoće, a kod još dvoje povremena brzopletost koja je slabila kada se demonstracija izvodila sa strane, čime se smanjivao efekt „zrcaljenja“ pokreta. Slijedile su vizualne vježbe razlikovanja lijevog i desnog u obliku kratkih radnih zadataka, koje su djeca uglavnom savladavala, ali različitim tempom, što je potvrdilo potrebu za individualizacijom. Uvedeni su i predlošci obuće uz pomoć kojih su djeca, usporedbom vlastite obuće s predloškom, brzo i točno određivala koja papuča pripada kojoj nozi; ovi su predlošci ostali kao stalni vizualni podsjetnik u garderobi. Za motivaciju vezanja vezica korištene su kratke, ritmične pjesmice - *Mašna i Zečje uši* - koje su djeca tijekom tri dana usvojila i potom koristila kao verbalni skript pri izvođenju koraka.

U praktičnom dijelu vezanom uz vezice najprije su korištene čizme bez vezica kako bi se uvježbalo samo provlačenje različitim uzorcima, čime se poticala sposobnost izvođenja pokreta i fina motorika. Zatim su djeca na okviru s navlakom demonstracijski pratila i izvodila izradu čvora i mašne. U početku

je samo četvero djece znalo stabilno zavezati mašnu; ostalima je pružena individualizirana podrška, a postupak je podijeljen na manje korake, uz ohrabivanje i kratke pauze. Kartonska tenisica s jasnim, numeriranim uputama omogućila je vježbanje slijeda bez žurbe te je poslužila kao prijelaz prema vezanju na pravim tenisicama. Djeca su najprije vježbala na izuvenoj tenisici, potom na obuvenoj, a naposljetku i na tenisici prijatelja, čime se poticala vršnjačka suradnja i učenje kroz model kompetentnijeg vršnjaka. Do kraja tjedna još je troje djece savladalo izradu mašne, pa je ukupan broj djece koja samostalno vežu porastao s četiri na sedam. Paralelno su se uvodili okviri s patentnim zatvaračem i gumbima. Dok su gumbi većini djece bili rutinski zadatak, spajanje patenta pokazalo se zahtjevnijim, osobito na didaktičkom okviru. U realnom kontekstu, na vlastitoj jakni, uspješnost je bila veća, vjerojatno zbog stabilnijeg materijala i jasnije prostorne orijentacije. Uvježbavano je i skidanje jakne bez izvrtanja rukava te vraćanje rukava u pravilni položaj ako do izvrnuća dođe. Kroz sve aktivnosti dosljedno je njegovana organizacijska promjena: odgojitelji nisu preuzimali radnju koju dijete može, uz minimalnu podršku, izvesti samo; umjesto toga, koristili su kratke verbalne podsjetnike, čekanje i poticanje vršnjačkog modeliranja. Prostor je diskretno prilagođen jasnim oznakama u garderobi i stalno dostupnim predlošcima i okvirima, a prijelazima je dodano nekoliko minuta „sporog tempa“ kako bi djeca imala vremena pokušavati.

Dokumentiranje je bilo sustavno: bilježeni su broj pokušaja, vrsta podrške i djetetova ustrajnost, a prikupljene su i fotografije postupaka bez snimanja lica. Takav je način praćenja omogućio precizniji uvid u napredak po djetetu i po vještini te je služio kao polazište za zajedničke refleksije.

4.4. Treća faza - Vrednovanje i refleksija

Završno vrednovanje provedeno je zajedničkom refleksijom, analizom dnevnika praćenja i kratkom kontrolnom listom samostalnosti, uz upitnik za odgojiteljice o doživljenim promjenama u vlastitoj praksi. Nakon dvotjedne provedbe zabilježen je porast broja djece koja samostalno vežu vezice s četiri na sedam, pri čemu je kod većine ostalih uočen napredak u redanju koraka i zatezanju čvora. Kod troje djece koja su inicijalno imala izraženije poteškoće u orijentaciji lijevo–desno smanjio se broj pogrešnih reakcija u tjelesnim igrama i pri odabiru cipele; dvoje djece i dalje povremeno treba verbalni podsjetnik. Gumbi su ostali stabilna vještina, dok je spajanje patenta i dalje predstavljalo izazov na didaktičkom okviru, ali je u realnom kontekstu na jakni uspješnost bila veća.

4.5. Rasprava prema istraživačkim pitanjima

IP1: Koje vrste aktivnosti u vrtićkoj skupini i/ili obitelji najbolje potiču razvoj samostalnosti u oblačenju, obuvanju i vezanju vezica?

Pokazalo se da kombinacija praktičnih aktivnosti (vezanje vezica, zakopčavanje gumbića) i tjelesno-glazbenih igara, koje potiču orijentaciju u prostoru, ima najveći učinak na razvoj samostalnosti. Ovakvi nalazi potvrđuju tvrdnje Slunjski (2013) te Sugden i Wade (2019) da se fina motorika i kognitivna planiranost radnje najuspješnije razvijaju kroz iskustveno učenje i ponavljanje u realnim situacijama.

IP2: Kakav je učinak strukturirane i slobodne igre na razvoj samostalnosti u navedenim aktivnostima?

Igra se pokazala ključnim sredstvom za poticanje inicijative i učenja kroz pokušaj i pogrešku. Nalazi su u skladu s humanističko-razvojnim pristupom (Mlinarević, 2022; Moss, 2013), prema kojem se dijete uči kroz simboličku i funkcionalnu igru uz podršku odraslih koji djeluju kao partneri u učenju.

IP3: Kakav značaj imaju roditeljski obrasci i organizacija dolaska/odlaska iz vrtića za dječju samostalnost?

Roditeljska užurbanost i navika preuzimanja dječjih zadataka ograničavali su primjenu novih vještina kod kuće. Ovi rezultati potvrđuju nalaze Cerino (2021) i Linkiewich i sur. (2021), koji upozoravaju da prezaštićenost i prekomjerna pomoć roditelja mogu usporiti razvoj djetetove samostalnosti. S druge strane, roditelji koji potiču pokušaj i pokazuju strpljenje stvaraju uvjete za razvoj ustrajnosti i samopouzdanja (Rohmalimna i sur., 2020; Kamaruddin i sur., 2023).

IP4: Koliki je značaj organizacijske užurbanosti i roditeljskog posredovanja na razvoj dječje samostalnosti?

Produljenje vremena za prijelazne aktivnosti i prilagodba garderobe pokazali su se ključnima za uspjeh. Nalazi su u skladu s Palekčić (2015) i Višnjic-Jevtić i Bogatić (2024), koji ističu da je

organizacijski kontekst i raspored prostora presudan za dječju inicijativu i osjećaj kompetencije. Kada odrasli usporavaju ritam i omogućuju pokušaj, dijete preuzima veću odgovornost za vlastite postupke.

5. Problemi provođenja akcijskog istraživanja

Prije provedbe akcijskog istraživanja roditelji su bili detaljno informirani o njegovim ciljevima, svrsi i očekivanim ishodima. Većina roditelja iskazala je podršku i interes za suradnju, no tijekom same provedbe upravo se roditelji pokazali kao najveći izazov. Njihova užurbanost pri dovođenju i odvođenju djece iz vrtića često je rezultirala time da roditelj sam obavi obuvanje, vezanje tenisica i oblačenje djeteta, umjesto da dopusti djetetu da to učini samostalno. Time se smanjivala mogućnost primjene vještina koje su djeca usvajala kroz aktivnosti u okviru istraživanja. Uočeno je da su neka djeca željela pokazati roditeljima ono što su naučila, no njihovi pokušaji često su nailazili na komentare poput: „Pokazat ćeš mi kod kuće, sada nam se žuri“. Takve situacije upućuju na važnost usklađenosti roditeljskog i odgojiteljskog pristupa te pokazuju koliko je podrška obitelji nužna za razvoj dječje samostalnosti. Dodatni problem predstavljala je i činjenica da neka djeca kod kuće uopće ne posjeduju obuću s vezicama, čime se smanjuje prilika za svakodnevno vježbanje i razvoj finih motoričkih vještina. Neredoviti dolasci djece u vrtić također su otežali praćenje i kontinuitet napretka.

Jedan primjer posebno ilustrira izazov roditeljskih stavova: majka jedne djevojčice istaknula je kako njezino dijete još ne zna vezati vezice, ali to smatra nevažnim jer ni starija kći (od osam godina) to ne zna, dodajući kako ona i suprug „ne žele ni u čemu forsirati“. Takvi stavovi, iako proizlaze iz dobre namjere, mogu usporiti razvoj dječje samostalnosti jer djeci uskraćuju prilike za vježbanje i postepeno ovladavanje novim vještinama. Tijekom istraživanja primijećen je i emocionalni aspekt teškoće, osobito kod dječaka - česti izljev bijesa nakon neuspjeha. Djeca su često očekivala da će novu vještinu savladati nakon samo nekoliko pokušaja, a kad to nije bilo moguće, reagirala bi frustrirano i odustajala. Odgojitelji su u takvim situacijama ulagali mnogo truda i strpljenja, potičući djecu na ustrajnost i razumijevanje da je za učenje potrebno vrijeme, ponavljanje i upornost.

6. Zaključak

Provedeno akcijsko istraživanje pokazalo je kako razvoj dječje samostalnosti predstavlja složen i dinamičan proces koji uključuje dijete, odgojitelja, roditelja i organizacijski kontekst vrtića. Kroz ciljano planirane aktivnosti i reflektivnu praksu, djeca su pokazala sposobnost preuzimanja odgovornosti, ustrajnosti i želje da samostalno savladaju nove vještine. Samostalnost se ne razvija samo kroz usvajanje tehničkih vještina poput vezanja vezica ili zakopčavanja gumbića, već i kroz razvoj osjećaja kompetentnosti, samopouzdanja i unutarnje motivacije. Istraživanje je potvrdilo da su igra i kreativni pristupi najučinkovitiji načini poticanja dječje samostalnosti. Kroz igru su djeca spontano učila, promišljala, rješavala praktične probleme i međusobno surađivala. Korištenje vizualnih podsjetnika, glazbeno-tjelesnih aktivnosti i vršnjačkog modeliranja pokazalo se osobito korisnim jer su poticali aktivno sudjelovanje djece i njihovu spremnost na pokušaj i ponavljanje. Posebno se istaknula važnost partnerskog odnosa između roditelja i odgojitelja. Kada su odrasli dosljedni i podržavaju dijete u pokušajima da samo obavi zadatak, napredak postaje vidljiv i trajan. Dosljednost, strpljenje i povjerenje odraslih ključni su za razvoj djetetove ustrajnosti i osjećaja postignuća. Provedbom istraživanja odgojitelji su, osim što su poticali dječju samostalnost, istodobno razvijali i vlastite profesionalne kompetencije. Sustavno promatranje, bilježenje i zajednička refleksija omogućili su im bolje razumijevanje dječjih potreba i važnosti prilagođenog ritma dana. Akcijsko istraživanje tako se pokazalo kao koristan alat profesionalnog učenja, jer potiče odgojitelje na promišljanje, suradnju i trajno unaprjeđenje prakse. Iako je istraživanje provedeno na manjem uzorku i u ograničenom vremenskom razdoblju, rezultati pružaju vrijedne smjernice za pedagošku praksu. Kontinuirano poticanje djece na samostalnost, uključivanje roditelja te osiguravanje vremena i prostora za pokušaj i ponavljanje pokazali su se ključnima za razvoj dječje odgovornosti i samopouzdanja. Zaključno, samostalnost nije krajnji cilj, već proces učenja i rasta. Kada dijete ima podršku odraslih, mogućnost izbora i priliku da uči kroz igru i iskustvo, ono razvija vjeru u vlastite sposobnosti i postaje aktivan sudionik vlastitog razvoja i svakodnevnog života.

Literatura

- Cerino, A. (2021). The importance of recognising and promoting independence in young children: the role of the environment and the Danish forest school approach. *Education 3- 13*, 1-10.
- Čudina Obradović, M. (2008). Spremnost za školu: višestrukost značenja pojma i njegova suvremena uporaba. *Hrčak*, portal znanstvenih časopisa RH, 10: 285-300.
- Fatović, M. (2016). Profesija i profesionalni razvoj odgojitelja. *Školski vjesnik*, 65 (4), 623-638.
- Kamaruddin, I., Waroka, L. A., Palyanti, M., Indriyani, L. T., Priakusuma, A., i Utama, F. (2023). The Influence of Parenting Patterns on Learning Motivation of High School Students. *Attractive : Innovative Education Journal*, 5(2), 171–179. <https://doi.org/10.51278/aj.v5i2.678>
- Linkiewicz, D., Martinovich, V. V., Rinaldi, C. M., Howe, N., Gokiert, R. (2021). Parental autonomy support in relation to preschool aged children's behavior: Examining positive guidance, negative control, and responsiveness. *Clinical child psychology and psychiatry*, 26(3), 810-822.
- Mlinarević, V. (2022). Odgoj djeteta i komunikacija roditelja u suvremenim uvjetima. *Nova prisutnost*, XX (1), 133-144. <https://doi.org/10.31192/np.20.1.9>
- Mlinarević, V., Vekić-Kljaić V. (2025). *Perspektive suvremenog kurikulumuma ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja*. Zagreb: Golden marketing-tehnička knjiga.
- Moss, P. (2013). The relationship between early childhood and compulsory education: A properly political question. U: Moss, P. (ur.). *Early Childhood and Compulsory Education: Reconceptualising the relationship*. London, New York: Routledge, 2-49
- NOK = Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje (2011). Ministarstvo znanosti obrazovanja i športa. <http://mzos.hr> [26.10.2025.]
- Palekčić, M. (2015) Konstruktivizam – nova paradigma u pedagogiji? Na primjeru konstruktivističke didaktike. U: Palekčić, M. ur., *Pedagogijska teorijska perspektiva: značenje teorije za pedagogiju kao disciplinu i profesiju*. Zagreb: Erudita, str. 251–268.
- Petrović-Sočo, B. (2009) Značajke suvremenog naspram tradicionalnog kurikulumuma ranog odgoja. *Pedagogijska istraživanja*, Vol 1, No.2. 123-13
- Rohmalimna, A., Yeau, O., i Sie, P. (2022). The role of parental parenting in the formation of the child's self-concept. *World Psychology*, 1(2), 36-45.
- Slunjski, E. (2008) *Dječji vrtić: zajednica koja uči: mjesto dijaloga, suradnje i zajedničkog učenja*. Zagreb : Spektar media.
- Slunjski, E. (2013). Kako djetetu pomoći da... (p)ostane samostalno i odgovorno. Zagreb: Nakladnik: Element d.o.o.
- Slunjski, E., Šagud, M., Brajša-Žganec, A. (2006). Kompetencije odgojitelja u vrtiću– organizaciji koja uči. *Pedagogijska istraživanja*, 3(1), 45-58.
- Sugden, D., Wade, M. (2019). *Typical and Atypical Motor Development*. Cambridge University Press.
- Višnjic Jevtić, A. (2024). Usmjerenost na dijete. *Pedagogija ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja : sveučilišni udžbenik*. Višnjic Jevtić, A. (ur.). Zagreb: Alfa; Sveučilište u Zagrebu - Učiteljski fakultet. str. 94-105
- Vujičić, L. (2007) Kultura odgojno-obrazovne ustanove i stručno usavršavanje učitelja. *Magistra Iadertina*, 2 (2), str. 91-106.

**INDEPENDENCE THROUGH PLAY AND CREATIVE SOLUTIONS:
CHILDREN'S STRATEGIES IN EVERYDAY CHALLENGES**

Abstract

The paper is based on action research conducted in a kindergarten with the aim of encouraging the independence of preschool children in everyday activities such as dressing and tying their shoelaces. The research focus was on identifying children's strategies in solving practical challenges, with an emphasis on play and creative approaches as key elements of development. Using the methods of qualitative monitoring, documentation and reflexive analysis, the research monitored how children independently find solutions through symbolic and functional play, helping each other and expressing themselves through creative forms of expression. Special attention was paid to the role of educators in creating a stimulating and flexible environment, as well as the importance of cooperation with parents. Action research confirms the importance of integrating play and creative methods in the development of children's independence, and indicates the need for continuous education and support for adults in recognizing children's potential in everyday contexts.

Keywords: action research, play, creativity, preschool age, independence